

PRAVNO VARSTVO MEDICINSKE SESTRE

Alenka Šelih

I. Uvod

Poklic medicinske sestre kot eden izmed poklicev v zdravstvu se po nekaterih značilnostih močno približuje zdravniškemu poklicu: obema je brez dvoma skupna posebna zavezanost delu, ki ga oba omenjena poklica obsegata, to pa je delo z bolnikom in zanj.

Če želimo govoriti o pravnem varstvu tega poklica, moramo najprej ugotoviti, kakšne so dolžnosti pri opravljanju določenega poklica. Pravno varstvo katere koli vrste je namreč mogoče le, če so te dolžnosti izpolnjene oziroma če niso prekršene.

Dolžnosti vsakega poklica opredeljuje stroka. Pri nekaterih poklicih - in poklic medicinske sestre je med njimi - so ta pravila posebej pomembna in tudi opredeljena: gre za pravila stroke, *lex artis*; ta prevzemajo pravila deontološkega kodeksa in raznovrstna ter številna pravna pravila. Pravna pravila so pri tem vedno odvisna od pravil stroke in od norm poklicnega kodeksa, saj prav ta obsegajo poklicne in strokovne standarde, ki poklic zavezujejo k prav določenemu (poklicnemu) ravnanju. Kršitev teh norm se nam tako lahko kaže kot kršitev etične norme, norme poklicnega kodeksa ali kot kršitev pravne norme.

Dr. Alenka Šelih, profesorica, Univerza v Ljubljani, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti

II. Pravno varstvo in oblike pravne odgovornosti medicinske sestre

Pravno varstvo za pripadnika katerega koli poklica - in seveda tudi medicinske sestre - zagotavlja pravo takrat, kadar pripadnik poklica ne krši pravnih norm. Ker te pretežno temeljijo na poklicnih normah, lahko rečemo, da je pravno varstvo zagotovljeno tedaj, kadar pripadnik posameznega poklica ne prekrši poklicnih norm. Kršitve poklicnih norm pa imajo za posledico pravno odgovornost. In prav različne vrste in oblike odgovornosti ter pogoji zanjo so tisti okvir, ki opredeljuje tudi okvir pravnega varstva. Obstaja več vrst poklicnih odgovornosti: moralna odgovornost, poklicno-deontološka odgovornost in različne vrste pravne odgovornosti. Med slednjimi razločujemo disciplinsko odgovornost, odškodninsko odgovornost in kazensko odgovornost. Tu obravnavam samo zadnji dve.

Posebnost poklicne vloge medicinske sestre obstaja v tem, da je pri nekaterih poklicnih opravilih podrejena zdravniku, nekatere svoje delovne naloge pa opravlja povsem samostojno.

Zakon o zdravstveni dejavnosti v 55. členu opredeljuje temelje za odgovornost zdravstvenega delavca (torej tudi medicinske sestre) takole:

- vsak zdravstveni delavec lahko samostojno opravlja vsako delo, za katero ima ustrezno izobrazbo,
- je zanj usposobljen
- ter ima na razpolago ustrezno opremo.

Ti pogoji so dani kumulativno. Narava odgovornosti je vedno osebna.

Odškodninska (materialna) odgovornost se nanaša na zahtevke po povračilu škode, ki je nastala v primeru, ko je zaradi neustreznega zdravstvenega posega oziroma nege posameznik (oškodovanec) utrpel škodo. Temeljno pravno pravilo v zvezi s škodo pravi, da se je vsak dolžan vzdržati ravnanja, s katerim bi utegnil drugemu povzročiti škodo. Če pa je škoda povzročena, se uveljavlja pravilo o odškodninski odgovornosti, ki jo določa 154. člen ZOR takole:

Kdor povzroči škodo drugemu, jo je dolžan povrniti, če ne dokaže, da je škoda nastala brez njegove krivde.

Kazenska odgovornost medicinske sestre je najtežja med različnimi vrstami odgovornosti; je pa tudi najredkeje uporabljena. Skupni pogoji za to vrsto odgovornosti so, da je storilec **izvršil** ravnanje, ki ga določa zakon; da je ravnal **krivdno** in da je iz njegovega ravnanja nastala **prepovedana posledica**. Med kaznivimi dejanji sta pomembni dve: malomarno zdravljenje (2. odstavek 190. člena KZ) in opustitev zdravstvene pomoči (1989. člen KZ). Pri prvem gre za to, da zdravstveni delavec pri svoji zdravstveni dejavnosti iz malomarnosti ravna v nasprotju s pravili zdravstvene stroke in tako povzroči, da se komu občutno poslabša zdravje. Pri drugem pa gre za to, da zdravstveni delavec v nasprotju s svojo poklicno dolžnostjo ne pomaga bolniku ali komu drugemu, čigar življenje je v nevarnosti.

III. Obseg pravnega varstva medicinske sestre

Pravni sistem daje medicinski sestri pravno varstvo v tistih primerih, ko ugotovijo (praviloma je to sodišče), da niso izpolnjeni pogoji za njeno odgovornost. Če je ugotovljeno, da manjka kateri izmed pogojev za obstoj odgovornosti, to izključuje njeno odgovornost. Če je medicinska sestra tožena za škodo, ki naj bi nastala zaradi njenega ravnanja, pa sodišče ugotovi, da škoda ni nastala

zaradi njenega ravnanja, temveč iz drugih vzrokov, ali da sploh ni nastala oziroma ni nastala zaradi njene krivde - v takšnih primerih medicinska sestra ni kazensko odgovorna. To velja za vse tiste primere, ko kateri koli izmed pogojev za odgovornost ni izpolnjen. Podobno je mogoče reči tudi za kazensko odgovornost medicinske sestre: pravo jo varuje v vseh tistih primerih, ko ji njene odgovornosti ni mogoče dokazati.

Najpomembnejši element, za to, da takšne odgovornosti ni mogoče dokazati, pa je prav gotovo spoštovanje poklicnih pravil, pravil stroke. Zato je mogoče reči, da pomenijo ta pravila najpomembnejšo obliko varstva medicinske sestre pred pravno odgovornostjo. Zato bi bilo prav, če bi stroka v okviru zdravstvene nege, društva medicinskih sester ter stanovskih združenj posvetila posebno pozornost opredeljevanju poklicnih pravil in poklicnih dolžnosti medicinskih sester na različnih področjih in na različnih delovnih mestih. Treba bi bilo opraviti čimbolj natančno opredelitev in hkrati tudi razmejitev med poklicnimi dolžnostmi tega poklica in drugih, ki so z njim povezani (npr. zdravniškega). Prav katalog poklicnih opravil in dolžnosti ter standardi, ki jih opredeljujejo, bi pomenili pomembno poklicno - in tudi pravno - gotovost za medicinske sestre.